

1982. – №2.– С. 8–10.; *Кузьмич 1930*: Кузьмич В. Самогубець // Кузьмич В. Наган. Збірка оповідань. Вид. 2. – Х. – О.: ДВУ, 1930. – С. 44 – 63.; *Леонтович 2004*: Леонтович В. Самовбивець // Леонтович В. Зібрання творів. В 4-х т. Т. 2. – К.: Сфера, 2004. – С. 172–186.; *Семенко 1993*: Семенко М. П'єро кохає: Вибр. поезії. – К.: Укр. письменник, 1993. – 126 с.; *Ткаченко 2004*: Ткаченко Р.П. Декаданс як проблема авторської свідомості в українській літературі кінця XIX – початку XX століття: Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 2004. – 21 с.

Nesteleyev Maxim. The character-suicident in the titlesame V.Leontovich' and V.Kuzmych's works (psychopoetics of title)

The article deals with the features of psychopoetics of title in Ukrainian prose throughout the end of XIXth century – beginning of XXth century on the example of V.Leontovich' and V.Kuzmych's works. The authors' projects of texts are compared in the point of their both conviction of decadent fascination with suicidal motives. The importance of functioning a title in the aspects of prospective and retrospective perception is explained, which makes possible the semantic rethinking of the work title.

Key words: *suicident, motive, decadance, title.*

Марія Савка (Дрогобич)

УДК 82-312.1

ББК 883.3 (4Укр)

Релігійно-екзистенційні виміри буття в українській прозі міжвоєнного двадцятиліття

У статті розглянуто смислові рівні інтерпретації релігійно-екзистенційного виміру буття крізь призму української прози 20-30-х років XX століття, а саме «Сонячна машина» В. Винниченка, «Вертеп» А. Любченка, «Марія» Уласа Самчука, «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича, «Анархісти» Г. Косинки та ін.

Ключові слова: *текст, екзистенціалізм, інтерпретація, сюжет, жанр, концепція.*

Savka M. Religious-existencing aspects of existence in Ukrainian prose of interbellum period of twenty years.

Religious-existencing aspects of existence was considered in the article in the light of Ukrainian prose of 20th-30th years of XX century, as follows «Sonyachna Mashyna» of V. Vynnychenko, «Vertep» of A. Lubchenko, «Maria» of U. Samchuk, «Smert» of B. Antonenko-Davydovych, «Anarkhisty» of G. Kosynka etc.

Keywords: *text, existentialism, interpretation, plot, genre, conception.*

У переосмисленні сутнісної значущості людини, як Homo socialis (суспільна істота) і Homo religiosus (істота релігійна), значну роль відіграло самовизначення митця у художньо-екзистенційних рефлексіях наративу. Українська проза міжвоєнного двадцятиліття мала свій погляд щодо дослідницької уваги відповідної проблематики.

Проголошувана так звана соціальна гармонійна єдність в радянському «світі-буття» (на подоби того, що К. Маркс називав «сурогом колективності») закінчилася трагічно для релігійної свідомості українського митця 20-30-х років ХХ століття, який ще в силу свого патріотичного духу виконував не лише релігійно-екзистенційну функцію, але й соціально-політичну. Д. Донцов слушно охарактеризував його дух, як «трагічний оптимізм, – amor fati – особлива філософія життя» [Донцов 1991: 279]. Це творчість Є. Маланюка, О. Ольжича, Ю. Клена, Миколи Хвильового, В. Підмогильного, Ю. Шпола, А. Любченка та інших.

Яскравим художньо-ілюстративним матеріалом стосовно спотвореного християнського типу екзистенційного світовідчуття є повість «Карпатська ніч» М. Ірчана, «Добрий Бог» В. Підмогильного, роман «Сонячна машина» В. Винниченка та ін. Останній – уособлює собою язичницько-екзистенційну установку латинян, що можна звести до відомого вислову «Panem et circenses!» (хліба і видовищ). Тут проблема надособистості вирішується, як і в утопістів. Недаремно трудовий народ у розвитку подій постійно був пасивним, а вагому політичну місію соціальних звершень виконували особистості. Це мужні, сильні духом і віддані своїй справі люди: герої анархо-терористичної секти ІНАРАК, які, жертвуючи своїм життям, прагнули створити справедливий світ свободи і щастя, талановитий інженер Рудольф

Штор, який, завдяки своєму винаходу, створив новий тип суспільства, формуючи нову мораль та ідеологію. З цього приводу слушно зауважував В. Панченко: «Схильність до конструювання моделей майбутнього (як у політичній, так і в літературній практиці), постійна заклопотаність питаннями загального щастя й гармонії вели В. Винниченка на стежку утопізму, і він таки виходив на неї, часом ставав заложником власних ідей і проєктів...» [Панченко 2004: 110].

Поруч із авторитетним науковцем Рудольфом Штором, а згодом проводарем народу, стоїть образ ідола-правителя фінансового короля, Президента Об'єднаного Банку – Фрідріха Мертенса, який увібрав у себе всі ознаки тоталітарного режиму й відтворює його суть. Це свого роду культовий образ ілюзорного осмислення, який є суперечливим і метушливим у своїй справедливості.

Прозова творчість В. Винниченка 20-30-х років – це передусім невимовна туга за святістю своєї рідної землі, це бажання ідеального суспільно-політичного ладу не тільки для України, але й всього світу, це передусім спокійна перемога чистого небесного склепіння над холодним підземеллям «хаосу й зневіри». Адже перепоною ідеї щастя людини завжди стояв деструктивний лад суспільства, його духовна спустошеність (одвічні війни, революції і морально-побутові стереотипи), які, на думку В. Винниченка, є «хірургічними спробами змінити суспільні стосунки і наблизити людей до щастя». Проте автор доходить висновку, що такий шлях до «раю серця» є ілюзорним, бо свідченням цього є багатовікове колесо історії людства. Відтак, має відбутися «оновлення духу» самої людини, і золоті ворота до щастя будуть відкриті. Цілісність особистості героя утопії підтримується його ідеологічною вірою в «ідеальне суспільство», яка є діаметрально протилежною християнському світогляду.

«Не збирайте собі скарбів на землі, – говорив Ісус Христос у Нагірній проповіді, – де міль і хробатцтво нівечить, і де підкопують злодії і викрадають. Збирайте собі скарби на небі, де ні міль, ані хробатцтво не нівечить, і де злодії не пробивають стін і не викрадають. Бо де твій скарб, там буде і серце твоє» [Біблія 2007: Мат.: 6; 19-21]. Це і є істинний шлях «екзистенційної комунікації» (В. Подорога), що постає в універсальній триєдиній формулі літературного дискурсу: автор-текст-читач.

Таким чином відповідна художньо-релігійна модель, будучи закладена ще в давній українській літературі «оригінального письменства духовного змісту (Т. Печерський, К. Смолятич, К. Турівський, Ю. Зарубський та ін.)» [Возняк 1992: 135] віднаходить свої проблемні дефініції і в художньому вираженні екзистенційного світорозуміння української белетристики 20-30-х років ХХ століття, зокрема в повістях А. Любченка, Василя Лімниченка, М. Г. Лужницького, малій прозі О. Кобилянської, Марка Черемшини, О. Лещука, який слушно запевняв: «Без Бога й релігії жадний авторитет неможливий. Для того я в своїх писаннях підношу: Бог і Вітчизна» [Лещук 1928: 16].

Звісно, що жанрово-стильова специфіка як вираз наративних почуттів, настроїв чи форм світобачення конкретно названих авторів є різною. Проте, набуваючи статусу організуючого центру, вона формувала відповідні модули релігійного буття людини й осмислення певних понять, узгоджуючи із системою цінностей, які глибоко вкоренились у культурі певної нації.

Наприклад, екзистенційну налаштованість людського світосприйняття, як віталістично-духовної сили відродженого українського народу, вияскравив у ліричній повісті «Вертеп» А. Любченко. Сислового осердя наснаженій письменником відповідної ідеї надав Ю. Шерех такою оцінкою твору: «Але для короткої й сповненої внутрішнім змістом ери українських двадцятих років «Вертеп» був відносно тим самим, чим «Божественна комедія» для західноєвропейського середньовіччя, чим «Фауст» для доби політичних і філософських шукань...» [Шерех 1999: 460]. Адже глибокий екзистенційно-релігійний смисл «Вертепу» не позбавлений і того, що можна було б назвати «духовним собором» української нації. Автор застосував так званий художньо-сисловий ефект «зворотної перспективи», де народ постає у просторово-часовій реалізації як душевний біль Всесвіту.

Так вихід з життєвих лещат надзвичайно складної ситуації Улас Самчук в романі «Марія» пропонує шукати у християнському світовідчутті. Людина щодо своїх тілесних потреб подібна до тварини, але, постійно перебуваючи у ситуації вибору, її екзистенційна унікальність розкривається лише у силі віри. У скрутні часи голодомору в Україні 1932-1933-х років чимало його

героїв були одухотворені Божою благодаттю. Так, Гнат закликає знедолених людей: «Зверніте очі ваші на вас самих. Бог любить тих, хто бачить в собі частину Його самого, Його безсмертного, Його розумного і Його всемогучого» [Самчук 2007: 119]. Подавшись у монахи, він проповідує слово Христове. «У нього сходяться віруючі і безвірники. У Гната навіть лишилася Біблія... Гости затихають і слухають. Слухають з запертим диханням. Слухають з побожністю. «І возстане син на батька, батько на сина...» «І будет глад по цілій землі...» А після «ангел з трубою зі сходу сонця засурмить і мертві возстануть з гробів і суд настане...» [Самчук 2007: 118-119].

Таким чином «просвітління розуму» людини у межових ситуаціях можливе лише у вірі. Адже, вбачаючи знеособлення людини в індустріальному світі науково-технічного прогресу, християнські екзистенціалісти (М. Бердяєв, М. Бубер, Н. Аббаньяно, Г. Марсель та ін.) намагалися здолати відрив її природної сутності від «існування». Так М. Гайдеггер стверджував, що «комунікативне буття» взаємовпливів приводить до виникнення безособової влади «іншого» над кожним індивідом. Це майже всесвітньо містичне панування, яке Гайдеггер називає *Maß*, спонукає до того, що усі механічно уподібнюються один одному. «Пізнай внутрішню сутність самого себе!», – закликає філософ. Однак, з-під тотальної влади *Maß* єдине, що може звільнити людину – це смерть. Саме вона, на думку німецького мислителя, виражає сутність усієї її екзистенції.

Примітним з аспекту екзистенційної гайдеггерівської «межової ситуації» є повість «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича. Узагалі для прози письменника періоду міжвоєнного двадцятиліття характерні такі особливості: суворий реалізм, виразний художній стиль, глибоке проникнення в душевні порухи серця персонажа, психологічна мотивація його вчинків тощо.

Наприклад, у повісті «Смерть» немає вигаданих нереальних художніх образів. Дія відбувається у невеличкому провінційному містечку, що своїми мальовничими красвидами і стилем життя мешканців нагадує зрусифіковану Охтирку. Більшість подій відображено через призму колишнього воїна Петлюрівської армії Костя Горобенка, який згодом перейшов на бік радянської влади, обіймаючи керівну посаду наросвіти. Герой воліє за всяку ціну довести свою відданість партії, але його беруть сумніви,

прокидаються суперечливі болісні думки: «В тому річ, Костю, що ти йдеш проти села. Українського села. Того єдиного певного водозбору, що заради нього заснував колись «Просвіти», був за інструктора Центральної Ради, тікав з військом Директорії. Ти мушиш бити разом з цими незрозумілими людьми саме в ту мішень, яку недавно будував своїми власними руками, як певний щит... Ти мушиш, Костю, стріляти в позавчорашнього самого себе!...» [Антоненко-Давидович: 334].

Звідси – роздвоєння особистості Homo socialis, те, що постійно виходить з-під уваги її свідомості. Адже соціально-світовий екзистенційний універсум є ірраціональний і хаотичний, а майбутнє завжди залишається багатозначним. Тому Б. Антоненко-Давидович наголошує на онтологічному значенні віри людини. Так, поруч Горобенка на зборах організації та в щоденній праці бачимо постаті міського активу: Славіна, Попельначенко, Чернишов, Несторенко, Дружинін, Фролов, Фрісов, Завальний та ін. Більшість їх навіть не володіють українською мовою. Славіна зовсім не знала української мови, була набридлива, її не любили на роботі. Коли вона з кимсь розмовляла, то обов'язково крутила гудзик на піджаці співрозмовника, а вигляд мала обскубаной курки. З-під її тонких губів вилітали недогризки слів без закінчення і без початку.

Скрізь у центрі подій перебуває Кость Горобенко з його ваганнями, недовірливістю, самоаналізою, підозріннями. Щоб стати правдивим комуністом, щоб довести свою вірність партії, він приходить до переконання, що треба пролити ворожу кров. І таким чином він «висповідается» за всі свої минулі гріхи, бо ж «за життя розплата тільки кров'ю». Наприкінці повісті автор дає напружену психологічну картину розстрілу куркулів, де бере участь і Горобенко. У цьому епізоді розкривається низка художніх особливостей, показаних на різючих контрастах реальної дійсності. Шістьох закладників поставили неподалік від лісу до розстрілу. Сам Горобенко дуже хвилюється, у нього так почали тремтіти руки, що він не зміг навіть скрутити цигарки. Приречені стояли мовчазні і похмурі. Це ще більше роздратувало героя: «– Що за чорт! Я хвилююся більше, аніж ці заручники... – Він скося глянув на дядьків. Вони стояли такі ж нерухомі й мовчазні. Горобенко обдивився їхні зашкарублі, великі не про ногу, чоботи,

порепані руки й не міг зрозуміти... чи це дивовижний стоїцизм, чи бичача тупість» [Антоненко-Давидович: 333-334].

Люди залишилися спокійними й тоді, коли їм оголосили, що за десять хвилин розстріляють. Вони не зрушили з місця навіть тоді, коли Горобенко та інші комунари лишили їх і побігли за горбок, щоб роздивитися як через Ворсклу переправляється загін повстанців.

Так автор стверджує, що унікальність і сутність людини розкривається саме у «межовій ситуації» перед «буттям-смерті». У цьому відношенні наратор стає близьким до філософії М. Гайдеггера і А. Камю. Натомість А. Дімаров писав, що взагалі не зустрічав більш трагічної постаті, ніж Б. Антоненко-Давидович, на якому життя ніби взялося дослідити, що може витримати людина взагалі. Але письменник так і залишився незламним духом.

Сутнісна значущість людини, як *Homo socialis* простежується і в прозі Г. Косинки. Цікаво, В. Стефанік у листі до молодого новеліста назвав його своїм «сином з Дівич-гори». Справді, якщо вчитатися в новелістичний світ Г. Косинки, то він містить єдинокровний зв'язок із класичною стефанівською манерою письма. Письменник як суворий «художник-екзистенціаліст» досяг своєї сили всередині 20-х років ХХ століття. Форма його творів набувала реалістичної чистоти, а зміст їх, виростаючи з окремих життєвих мотивів, ставав всеохопним, поліфонічним. Це особливо помітно в новелах, де на перший план виступала «третя драма» українського народу – драма тих, хто віддав себе на алтар комуністичної ідеї. Заглиблюючись у характери сільських більшовиків, письменник показує, що мета в них ніби благородна – покінчити з бідністю й експлуатацією, але способи досягнення її чомусь ведуть не до гармонійності, а до нових кривавих репресій. Я. Савченко, аналізуючи одну з кращих новел такого змісту («Політика»), звертав увагу саме на особливості художньої реалізації авторового задуму: немає вже, писав він, «ні романтики, ні лірики, а тільки – жорстокий реалізм і глибока побутова мотивація драми» [Історія 1993: 557]. Критик усе ж помилявся, відмовляючи Г. Косинці в ліриці та романтиці.

У перших новелах Косинки теж відчутнішим був акцент на зображенні енергії мас, але в цих масах окрема постать усе ж не розчинялася. Письменнику вдавалося наділити її окремою,

характерною рисою, завдяки якій вона сприймалася як тип, як начерк справжнього літературного героя. В майбутньому Косинка і далі розвиватиме цей свій дар, все глибше досліджуючи екзистенцію свого сучасника, намагаючись розкрити його в найрізноманітніших зв'язках із дійсністю. З цього приводу доречно навести слушну думку В. Табачковського: «Зазначимо, що проблема збереження або поновлення власної цілості й ідентичності, протистояння зовнішнім та внутрішнім впливам, котрі «розщеплюють» людську особистість, є нині однією з наріжних як у теорії, так і в практиці людинознавства» [Табачковський: 2004: 69].

Розглядаючи ранні твори Косинки, зокрема «Сходку» і «На золотих богів», можна побачити, що в них письменник зумів якоюсь мірою передати і революційну енергію мас, пафос оновлюючого процесу, що розгортався у найнижчих селянських верствах, і змалювати, хоч ескізно, портрети окремих учасників революційних рухів (Цюпка, Сенька, Чубатенко). А 1921 року в «Вістях Київського губревкому» з'являється новела Косинки «Троєкутний бій», події якої відбуваються вже не в селі, а на вулицях Києва, будучи пов'язані з тим часом, коли в серпні 1919 року місто тимчасово захоплювали то війська Петлюри, то загони Денікіна.

З аспекту «індустріального» екзистенціалізму «Троєкутний бій» – це єдиний твір Г. Косинки, у якому матеріалом письменницького дослідження були події, що відбувалися у місті. Правда, ця тема ще відлунувала у новелах «Місячний сміх» та «Голова Ході», але в усьому іншому новеліст залишався цілковитим співцем села.

З великою художньою силою приреченість людини, що збилася з вірного шляху, показав Г. Косинка і в новелі «Анархісти». Життя без мети, без колективу, життя не по правді, без ідеї ніколи не матиме перспектив. Воно зламає, зімне, викине за борт будь-кого – такий ідейний зміст цього твору. Герой його – міцний і жилавий студент-медик Кость – цілковита протилежність образів Корнія. Він не страждає від того, що збився на манівці, а, навпаки, намагається переконати себе, що так і треба, що він на істинній дорозі і робить «серйозне діло». А «серйозних діл», – з іронією пише Косинка, – у Костя було багато: був у гайдамаках, кермував невеличкою бандою «залізних людей», а востанні часи

закохався в анархізм, сіяв його на селі, практикував, або, як він іноді сам казав: «ріжу шкуру на нашому дядьку: чи прищепиться князь Кропоткін?!»

Що таке анархізм з аспекту екзистенційної свідомості?! Це передусім «механізм захисту» від жорстокої соціальної дійсності. Ж.-П. Сартр вбачає вихід із подібної ситуації в «гуманізації» людства. Адже індивід завжди перебуває в «ситуації вибору». Навіть, якщо він нічого для цього не робить – це теж, на думку філософа, вибір. Таким чином Сартр проголошує свободу особистості як універсум її екзистенції. Це стосується й етичного аспекту людини, тобто «по той бік добра і зла».

Ця тенденція простежується і в найдошкульнішій іронії, яка чекала на Костя в другій частині новели. Його, «залізного» бандита, що пустив на той світ не одну безневинну душу, що вчинив скільки погромів, письменник змушує йти на таке «серйозне діло», як крадіжка меду на пасіці, щоб затамувати спрагу голоду. Косинка з їдкою деталізацією описує цей останній «подвиг» Костя, його горстки «диких, страшних, як примари сонного степу» поплічників і показує, що вони вже не здатні навіть на звичайну крадіжку. Більше того, під час цієї злочинської операції стався «розкол» банди, і Кость, поранений в ногу, на руках у двох найвірніших бандитів, кривлячись і затинаючись, змушений зронити страшні для себе, але правдиві слова: «Анархісти... або залізни... як хочеш Васильок... Грязь. Романтики без ґрунту».

Образність, закорінена в народне світосприймання та ще композиційна збалансованість кожного твору Г. Косинки (у новелі «Політика» впадає в око органічна єдність зовнішньо-об'єктивних сцен із внутрішніми монологами героя; в «Гармонії» ефект поліфонії виникає внаслідок схрещення різних поглядів на головного героя – матері, куркуля Смолярчука, тюремного наглядача Мічугіна; у «Фаусті» конструктивну роль відіграють природні ретроспекції й магічно впливова присутність оповідача тощо) дали змогу письменнику по-своєму увиразнити й індивідуалізувати створені ним типи й характери.

Адже, як слушно зауважував Ж.-П. Сартр, коли митець «роздумує над чистою словесною симфонією, що повинна стати рівноцінною мовчанню, в якій єдина часовість – це «вірбуєче зникання» світу, в момент, коли прагне знайти для цілості буття якісь сковуючі рухи, які шкіцував у кожному своєму образі,

людина, звільнена від змісту своїх улюблених роздумів, підноситься у сферу рефлексійної свідомості і потребує з її вершин оцінити свій «випадок», розміщуючи його заново в історичному та суспільному контекстах» [Сартр 1996: 259].

Екзистенційним світовідчуттям пронизана і творчість Миколи Хвильового. Чимало епізодів із твору «Арабески» є «деталлю із біографії», певних вражень і світосприйняття самого автора. Так ми дізнаємося про долю незаконнородженого хлопчика, якого виховав бездітний чоловік, будні марнославного директора видавництва і професора Чама, а також історію вбогого студента, який вимушений за помешкання «платити любов'ю» старій спекулянтці. Письменник не забуває і про свій омріяний «м'ятежний» образ Марії «тихих озер загірної комуни», яким пройнята ледь не уся його творчість. Оповідання побудоване на асоціативному ряді візій, що є своєрідним протиставленням «Я(Романтиці)», де автор містифікує вбивство своєї матері. Своєрідним фенотекстом, продовженням твору є роман «Вальдшнепи» Миколи Хвильового. Ліричний герой із «Я(Романтики)» перетвілюється в образ Дмитра Карамазова, а Марія в образ Ганни, його дружини. У розпалі літературної дискусії з'являється перша частина роману «Вальдшнепи», що вийшла друком у журналі «Вапліте» (1927. – № 5), другу в наступному числі місячника цензура конфіскувала і повністю знищила.

У приховуванні складної концептуальної діалектики «екзистенційної істини» суб'єктивного і об'єктивного в людині простежується так звана деєпізація великої і малої прози, що визначається синтетичним характером. Наприклад, алегорична повість у восьми новелах-притчах «Блакитний роман» Г. Михайличенка, роман із кількома авантюрно-драматичними оповідями «Золоті лисенята» Ю. Шпола, роман «Місто» В. Підмогильного, екранізований роман «Інтелігент» Л. Скрипника, деструктивний роман з елементами репортажу «Голяндія» Д. Бузька, «ліво-експериментальний» роман із пригодницькими елементами «Двері в день» Г. Шукупія та ін., для яких характерна романічна «тривалість» новелістично сюжетного характеру, його «монтажна» іноді «рубана» структура зображення і просторово-часова трансформація, що органічно пов'язана із авторовою

оповідю, схематичним зображенням героя, дією ліричного суб'єкта.

Композиційно-стильовий синкретизм белетристичних жанрів екзистенційного світорозуміння спричинений був і певним теоретично-експериментальним розумінням його письменниками і літературознавцями. Наприклад, Л. Скрипник як і О. Полторацький вважали, що різниця між романом і новелою-оповіданням полягає тільки в композиційному відношенні, тому будь-яка велика проза є ніщо інше, як комплекс кількох новел, «з'єднаних до купи за допомогою кількох (небагатьох) основних композиційних принципів». Звісно, певні міркування не відповідають дійсності, бо відповідні жанрові моделі в українській прозі міжвоєнного двадцятиліття, хоч і позначені індивідуальним авторським стилем, усе ж є культурним надбанням епохи. Зрештою, як і проблема релігійної екзистенції людського буття.

Література: *Антоненко-Давидович 1991:* Антоненко-Давидович Б. Твори: У 2 т. – Т. 1. – К.: Дніпро, 1991. – 747 с.; *Біблія 2007:* Біблія. Святе письмо Старого та Нового Заповіту. – Пер. *І. Хоменка.* – Вид-во Отців Василіян «Місіонер», 2007. – 1163 с.; *Возняк 1992:* Возняк М. Історія української літератури: В 2 кн. – Кн. 1. – Львів: Видво «Світ», 1992. – 696 с.; *Донцов 1991:* Донцов Д. Дві літератури нашої доби. – Львів: «Просвіта», 1991. – 296 с.; *Історія 1993:* Історія Української літератури ХХ століття. – У 2 кн. – Кн. 1 (1910 – 1930 роки). / За ред. В. Дончика. – Навч. посібник. – К.: «Либідь», 1993. – 784 с.; *Лещук О. 1928:* Лещук О. Відповідь Осипа Лещука // Новий час. – 1928. – 12 листопада. – С. 12 – 18; *Панченко В. 2004:* Панченко В. Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості: Книга розвідок та мандрівок. – К.: «Твім інтер», 2004.- 288 с.; *Самчук 2007:* Самчук Улас Марія: Повесть. – К.: Школа, 2007. – 320 с.; *Сартр Ж.-П. 1996:* Сартр Ж.-П. Моя перемога є чисто вербальною // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: «Літопис», 1996. – С. 243 – 260; *Табачковський В. 2004:* Табачковський В. Образ людини: від «родової всезагальності» до «тотальності індивідуальної екзистенції» / Людина в есенційних та екзистенційних вимірах. – К.: Наук. думка, 2004.- С. 9-83; *Шерех Ю. 1999:* Шерех Ю. Колір нестримних палахтінь («Вертеп» Аркадія Любченка) / *Любченко А.* Вибрані твори. / Передм. Л. Пізнюк. – К.: Смолоскип, 1999. – 520 с.

В статье рассматривается смысловые уровни интерпритации религиозно-экзистенциального измерения бытия сквозь призму украинской прозы 20-30-х годов XX века – «Солнечная машина» В. Винниченко, «Вертеп» А. Любченко, «Мария» У. Самчука, «Смерть» Б. Антоненко-Давидовича, «Анархисты» Г. Косынки и др.

Ключевые слова: *текст, екзистенціалізм, інтерпретація, сюжет, жанр, концепція.*

Микола Ткачук, проф. (Тернопіль)

ББК 63.3.(4Укр)

УДК 82-321.1.

«Сонячний кларнетизм» як вияв оригінального європейського дискурсу модернізму Павла Тичини

У статті досліджується самотній естетичний характер одного з чільників українського національного відродження XX століття – Павла Тичини. Розглядається складна творча індивідуальність митця, формування його модерністського дискурсу, його «сонячний кларнетизм», характерні ознаки, вдалий синтез слова, музики, фарб, пантеїзм, космізм, мікро- і макрокосмос душі ліричного героя поета. Окреслено місце поета в світовому мистецтві слова.

Ключові слова: *модернізм, символізм, імпресіонізм, експресіонізм, синестезія, пантеїзм, жанр, космізм, гуманізм.*

Tkachuk Mykola “Sun clarinetism” as expression of an original European discourse by Pavlo Tychina.

This article deals with the original aesthetic character one of the leaders of Ukrainian national revival of the XXth century — Pavlo Tychina. It also concerns the complex individuality of the artist, his modern discourse formation, his “sun clarinetism”, characteristic features, successful word synthesis, music, colours, pantheism, genre, cosmism and humanism.

Key words: *modernism, symbolism, impressionism, expressionism, sunsets, pantheism, genre, cosmism, and humanism.*